

Werk

Titel: Commentationes Societatis Regiae Scientiarum Gotti

Verlag: Dieterich

Jahr: 1828

Kollektion: Wissenschaftsgeschichte

Digitalisiert: Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen

Werk Id: PPN35283028X_0006_2NS

PURL: http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN35283028X_0006_2NS

LOG Id: LOG_0047

LOG Titel: Marmora Palmyrena explicita

LOG Typ: article

Übergeordnetes Werk

Werk Id: PPN35283028X

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PPN35283028X>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

MARMORA PALMYRENA EXPLICITA.

COMMENTATIONE

SOCIETATI REGIAE SCIENTIARUM GÖTTINGENSI

IN CONSESSU D. XIII. NOVEMBR. AN. MDCCCXXIV. HABITO

TRADITA

AB AUCTORE

J. O. GODOFR. EICHHORN.

In relationibus de libris novis, quae sub Vestris, Sodales, auspiciis eduntur, data vna atque altera occasione meum de sensu quarundam inscriptionum orientalium antiquiorum quaecunque iudicium interposui *a*). Quae mea in his tricis enodandis ratio, qua fortuna nescio, suffragium tulit virorum in hoc litterarum genere exercitatissimorum, ut adeo tam publice quam priuatim reliqua etiam, quae ex antiquitate Semitica supersunt, monimenta titulis inscripta curis meis commendarent. Quod cum per se honorificum est, tum consilium videri debet, vitae meae, ad longos annos in litteris perductae, rationem habens. Saepissime enim in senectutis imine ac vestibulo constitutos fugere solet, secum vna consenuisse virilis aetatis vigorem et acumen, ut raro suo se modulo ac pede metiantur, tardiorisque sui et animi et ingenii motus, qui cum corpore grauior factus est, vix conscii sibi sumant tractanda, quae

a) Göttingische gelehrte Anzeigen 1819. p. 1677. 1821. p. 1417.

operis coepti sollicitae cum viribus suis comparationi parum respondeant. Hinc acutos illos virium et ingeniorum aestimatores ab argumentis multae lectionis et viuidae phantasiae hoc suo consilio auocare me voluisse arbitror ad alia, quae vocolas et syllabulas rimando absoluntur, vtpote aetati meae conuenientiora. Quibus igitur obtemperaturus inscriptionibus, quotquot mihi innotuerunt, titulos *Palmyrenos* exhibentibus, cum bona Vestra, Auditores, venia hodie in consessu Vestro vacabo.

Vt autem ego a Viris amicissimis hoc quidquid est operae imponi mihi passus sum, ita vicissim illi patiantur peto, vt a refutandis aliorum de his inscriptionibus coniecturis abstineam. Quo enim longius in litteris vixi, eo alienior factus est animus meus a notandis virorum doctorum erroribus, quandoquidem vsu et experientia didici, casui et fortunae potius, quam ingenio et eruditionis copiae saepius rectiora deberi aut verisimiliora de rebus ad antiquitatem pertinentibus iudicia. Sapimus vt plurimum alieno periculo. Qui nobis priores viam aliquam ingrediuntur, nec facile eam et planam inueniunt nec certi exitus, adeoque facile erroribus implicantur, quam vero si diuturna triuerit consuetudo, quis quaeso nisi damnis aliorum laeto et maleuolo animo casus illos fatales repetat? aut ambitioso eos a se euitatos iactet? Equidem igitur in hac mea caussa laudibus tantum celebrem Barthelemyum Franco-Gallum et Swintonum Britannum, qui singulari arte et acumine litterarum ductus Palmyrenos antea incognitos primi extricarunt ita, vt adeo acutissimus Alphabetorum Semiticorum scrutator, U. F. Koppus, nostras, palmam illis ultro offerret. Absit autem, vt partem laudis ijs debitae detraham, quod non plenam tenebris Palmyrenis intulerint lucem: et Barthelemyo quidem vitio vertam, quod sensum inscriptionum, quas legere docuit, intactum plane reliquerit; Swintono autem, quod in legendis et explicandis illis nonnuncquam a verisimili aberrauerit. Quidni potius ingenue fatear, me eius erroribus, in viam, si quidem inuenerim, rectam deductum

esse? Adeo a censurae librorum de rebus Palmyrenis scriptorum molestia me liberavit eruditissimus Ant. Theodor. Hartmann, Professor Rostochiensis, qui eorum catalogum diligentissime consignavit *b*).

Inscriptiones autem textum exhibentes Palmyrenum, quotquot mihi innotuerunt, incidisse videntur in florentissima reipublicae Palmyrenae tempora. Quanquam enim plurimis ante Christum natum seculis Palmyra non potuit non emporium celebre esse, quod Indicas Arabicasque merces per Asiam ad Romanos vsque deportaret; scriptores tamen nobis superstites florem eius et diuitias ante Antonii tempora commemorandi occasionem nullam habuisse videntur. Erat illa sui nominis obscuritate intra arenas suas beata. Tandem nomen eius vna cum corrasis diuitiis inclaruit. Antonius igitur, equites suos remuneraturus, Palmyram eos ablegauit, vt eam diriperent, leui (vt Appianus ait lib. 5. c. 9.) crimine in speciem obiecto, quod quum essent in Romanorum et Parthorum confiniis, calido consilio cum vtrisque facerent. At Palmyreni hanc rem comperti, translatis suis diuitiis trans Euphratem et dispositis in vltiore ripa ad arcendos, si qui traicere conarentur, sagittariis, diuitias suas subtraxerunt direptioni. Equites enim Romani vacua inuenta vrbe (si Appiano credimus) inanes, et ne manu quidem conserta cum hostibus, reuersi sunt. Sub idem tempus, in hac rerum affluentia, splendidissimum, quod Palmyrae exstabat, Solis templum exstructum fuisse videtur. Atque illud ipsum est, ex quo monimenta publica titulis Palmyrenis inscripta initium ducunt.

b) In libro in lingua patria conscripto: *Oluf Gerhard Tychsen, ein Denkmal der Freundschaft und Dankbarkeit von A. Th. Hartmann.* Vol. 2. P. 2. p. 227 - 289.

Ad annum Seleuc. 360. Chr. 49.

Ruins of Palmyra tab. 25. num. III. Chandleri Marmora Oxoniensia p. 9. *U. M. Kopp* Bilder und Schriften der Vorzeit. T. II. p. 133. Swintoni explicat. dupl. exstat, prior in Philos. Transact. T. 48. P. 2. p. 717. coll. num. III. tab. 24., posterior in Chandleri Marm.

Ox. l. c.

ירח אלול שנה ש"ס

-עז חמנא דנח ועלתא דנ(ה)

(ע)ברו וקרבו לשמש וזביר

בני מלכו בר יריעבל בר נשא

די מתקרא בר עברבל די מ(ן)

מחר בני מגרת לשמש

אלה בית אבוה(י)ן על

חייהון חיי אחיה(ין)

רבניהון

"Mense Septembri anni 360 (Seleucidarum, Christi 49).

„Spectabilem hanc columnam et aram hanc fecerunt et obtulerunt
„Soli et donarunt filii Malchu, qui filius erat Jaribeli et nepos
„Nasae, Bar Ebedbel cognominati, -qui ex deuotione extruxit
„Soli magnificum donum. Consecrauit aedem eorum pater in salu-
„tem eorum, in salutem fratrum et filiorum eorum."

Nemo facile huius inscriptionis argumentum parui aestimabit. Aedis quidem Soli sacrae, quae Palmyrae exstructa erat, fama per omnem Orientem Occidentemque peruagata fuit, quod splendore emineret; at nuspian adnotatum legimus ad quam illa aetatem referenda sit. Ex quo autem patrum nostrorum memoria magnifica eius, quae adhuc exstant, rudera Woodii, Dawkinsii et Bowerii sollertia ab obliuione vindicata et iconibus expressa antiquitatis scrutatorum oculis subiecta sunt, lux aliqua huic caligini illata est ex structurae huius templi ratione, quae summam architecturae graecae perfectionem aemulatur. Vt alia taceam columnarum ordo corinthiacus, dorico et ionico multo ornatior et splendi-

dior, primas in huius templi ornatu tenet. Iam ille quidem inuentus dicitur Olympiade 96. (annos ante Christum natum 396 - 393. complectente); at in ipsa Graecia et consuetudo et binorum ordinum, dorici et ionici, maior simplicitas diu obstitit vulgatori eius vsui, vt adeo ille Graecorum in aedificiis publicis exornandis obtinens ordo vulgaris non potuerit nisi ducentis ante Christum natum annis dici. In Asiam vero is demum immigrauit Romanorum imperio, iam ipsis Romanis, quoties publica monimenta exstruebant, exemplo suo praeerantibus; iam Asiaticis partim Graecorum elegantia, quam in publicis aedificiis exhibuerant, ad eam imitandam allectis, veluti Demetrius, libertus et amicus Pompeii in patria sua vrbe Gadara, bello Maccabaeorum deuastata denuo instauranda; partim adulatione ductis, quae v. c. Herodem M. impulit, vt, quidquid in honorem Augusti exstrueret, elegantia etiam et splendore dignum tanto nomine redderet. Quare ex architecturae in templo Solis Palmyreno conspicuae ratione cogi poterat, illud priorum Imperatorum Romanorum aetatem vix antiquitate superare posse. In quo iudicio nunc confirmamur titulo, quem illustrandum nobis sumimus. Is enim aedem hanc splendidissimam dicit, aetate annum Christi 49. praecedente h. e. aetate Augusti consecratam, et aetate hanc praecedente h. e. sub finem bellorum ciuiliū exstructam esse.

Enimuero marmoris huius caussa haec fuit. Nasa quidam, dictus etiam Ebedbel, exstruxerat templum Solis, eiusque nepos Malchu illud consecrauerat. Quae maiorum suorum merita ne in obliuionem abirent cauere voluerunt filii Malchu hoc marmore, cui pietatis suae documento, quod simul Solis cultum exprimeret, locus commodus concedendus erat in ipso templo. Cum autem non suam, sed atani patrisque sui memoriam posteritati commendare vellent, sua nomina reticenda nec monumento ipsi, soli maiorum suorum honori destinato, inserenda arbitrati sunt eius auctores.

latis, idem auctor Chronicorum, ex sua vno atque altero vocabulo vel adiecto vel permutato res antiquas explicandi consuetudine, substituit (2 Chron. 34, 4.) עֲבֻדֵי עֹבֵלִים siue *Obeliscos*, ex quibus locis colligimus, columnas Hebraeorum Soli sacras in eorum saltem exivisse, nisi totam prorsus obeliscorum formam imitatae fuerint, adeoque differre עֲבֻדֵי עֹבֵלִים a עֲבֻדֵי עֹבֵלִים vt species a genere. Nam עֲבֻדֵי עֹבֵלִים Hebraeis erat proprie quodlibet *signum erectum*, eoque nomine adeo venit *unicus lapis* isque maior *erectus* (Gen. 28, 18. 22. c. 31, 13. c. 35, 14.), vt adeo, si Herodiano c) credimus fuisse non Emesensis solum, sed et vicinis satrapis (adeoque Palmyrenis), Solis imaginem lapidem magnitudinis immanis, ab imo rotundum, et sensim fastigiatum, propemodum ad coni figuram, vtrumque nomen rei designandae aptum dici possit.

עֲבֻדֵי עֹבֵלִים in *splendor columnae solaris et altaris* nominantur monimenta haec in memoriam maiorum suorum a filiis Malchu posita vel ab arte, si diuinare licet, vel a materia, ex qua facta erant, vel ab his vtrisque, rebus simul, de quibus certi quid definiri nequit, quandoquidem haec monimenta tempus non tulerunt. Verum hunc sensum postulare videtur verborum dilectus. Etenim עֲבֻדֵי עֹבֵלִים sensu differre non potest a dictione עֲבֻדֵי עֹבֵלִים, qua semel Ezechielis

c) Herodian. V. 3. de Bassiano et Alexiano: ἰέρωντο δὲ αὐτοὶ θεῶν Ἑλλήνων τοῦτον γὰρ οἱ ἐπιχωριοὶ σέβουσι, τῇ Φοινίκῳ Φωνῇ Ἑλαιαγάβαλον καλοῦντες· νεὼς δὲ αὐτῶν μέγιστος κατεσκευάσθη αὐτοῦ, χρυσῷ πολλῷ καὶ ἀργύρῳ κεκοσμημένος, λίθῳ τε πολυτελείᾳ θρησκευέται δὲ οὐ μόνον πρὸς τῶν ἐπιχωρίων ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ γειτνιῶντες σατράπαι τε καὶ βασιλεῖς βάρβαροι φιλοτίμως πέμπουσι τῷ θεῷ ἐκάστου ἔτους πολυτελεῖ ἀναθήματα· ἀγάλμα μὲν οὖν, ὥσπερ παρ' Ἑλλήσιν ἢ Ῥωμαίοις, οὐδὲν ἔστιν χειροποίητον, θεοῦ φέρον εἰκόνα. λίθος δὲ τις ἐστὶ μέγιστος, ἀκτωθεν περιφερὴς, λήγων εἰς ὀξύτητα. κωνοειδὲς αὐτῷ σχῆμα μέλεινά τε ἢ χοροῖά διαπετῆται αὐτὸν εἶναι σεμνολογοῦσι, ἐξοχὰς τε τινὰς βραχεύεις καὶ τύπους δεικνύουσι. εἰκόνα τε Ἑλλήνου ἀνέργαστον εἶναι θέλουσιν, οὕτω βλέποντες.

usus est (c. 26, 11). Is enim Palaetyro ominatur, fore ut in excidio urbi a Nabochodonosore instante, civibus gladio interfectis *columnae eius nobilissimae* (sen splendidissimae *בְּנֵי הַמִּצְבֵּי*) *humis prosternantur*, quas si de columnis Deo alicui sacris interpreteris sensus erit, urbis expugnatores, per omnes plateas ruentes, in *homines* pariter ac *Deos* esse desacnituros, insignisque ipsi loco inerit sermonis per gradus assurgentis gravitas; sin vero de columnis vulgaribus, ad solum urbis ornamentum positis, mentio earum post civium necem facta frigida dici debet et reliquis commatis positionibus parum congrua. Praeterea Palaetyrus *columnis sacris* percelebrata credi potest. Herodotus enim templum Herculi duobus millibus et trecentis ante se annis Tyri (h. e. Palaetyri) conditum *duabus* narrat se vidisse *columnis* exornatum, *altera ex auro excoccto, altera ex lapide smaragdo maiorem in modum per noctem lucente d)*, quae nisi eadem fuerint, quarum Ezechiel

-
- d) Herodotus lib. 2. c. 44. — *ἔπλευσεν καὶ ἐς Τύρον τῆς Φοινίκης, πυρθανόμενος αὐτόθι εἶναι ἱερὸν Ἑρακλῆος ἄγιον καὶ ἴσον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοις τε πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἦσαν στήλαι δύο, ἥ μὲν χρυσοῦ ἀπέφθον· ἡ δὲ, σμαράγδου λίθου, λάμποντος τὰς νύκτας μέγας.* Quis autem Herodoto columnam vere smaragdīnam, adeo maiorem in modum noctu lucentem credat? Similia tamen, quae omnem fidem excedunt, tradit Theophrastus *περὶ λίθων* p. 4. 5. et ex eo Plinius lib. 37. sect. 19., “Theophrastus tradit in Aegyptiorum commentariis reperiri, regi eorum a rege Babylonio missum Smaragdum munere IV. cubitorum longitudine, et trium latitudine. Et fuisse apud eos in Iovis delubro obeliscum e IV. smaragdīs, XL. cubitorum longitudine, latitudinē vero in parte quatuor, in parte duorum. Se autem scribente, esse in Tyrio Herculis templo stantem pilam e Smaragdo, nisi potius Pseudo-Smaragdus sit. Nam et hoc genus reperiri, et in Cypro inuentum ex dimidia parte Smaragdum et dimidia Jaspidem, nondum humore in totum transfigurato. Apion cognominatus Plistonices, paulo ante scriptum reliquit, esse etiam nunc in labyrintho Aegypti colosseum Serapin e Smaragdo

in descriptione vastationis Tyro a Nabuchodonosare futurae meminit, saltem cognatae, in locum destructarum substitutae, et ad exemplum antiquiorum concisarum fabricatae cogitari debent. Supererat enim adhuc Alexandri tempore Herculis templum Palaetyro e), procul dubio post urbem a Nabuchodonosare euersam denuo instauratum; cuius columnae vel potuerunt ex antiquiori Palaetyri templo recentiori seruatae esse, si quidem ante urbis excidium cum reliquis eius opibus in Tyrum insularem translatae, et postea in ipsa templi, in continente terra euersi, instaurazione pristino loco restitutae sunt; sin minus, religio postulabat, vt nouae ad exemplum euersarum fabricarentur. Quidquid autem statuas, posunt haec dictioni עז דמנא ועלמא illustrandae inseruire.

Pergimus ad nomina eorum, qui de templo Solis Palmyreno exstruendo et consecrando bene meruerunt, quae nos morari non

Smaragdo nouem cubitorum." Smaragdi tantae magnitudinis cum in rerum natura non inueniantur, quidni statuamus, alium lapidem viridem cum Smaragdo esse ab antiquis saepius confusum? quidni cum topazio veterum (Chrysolitho recentiorum), ex quo statua Arsinoae fabricata dicitur a *Plinio* lib. 37. sect. 32. c. 8., siquidem ille in tantam interdum excrescit molem, vt possint ex eo columnae alicuius altitudinis confici? vel cum lapide illo, ex quo recentioribus nonnullis Arsinoae statua facta fuisse videtur, veluti P. J. Mariette? quidni cum eodem lapide, qui a celeb. Mariette, iudice harum rerum idoneo, ita descriptus est: "une espèce de Pierre fine, dont la couleur visoit à celle que rend les jus de la plante qui croît dans nos jardins potagers et qu'on nomme poreau. Cette pierre fournissoit d'assez gros morceaux, puisque la Statue d'Arsinoé, épouse de Ptolomée Philadelphie, qui en avoit été faite, (— scilicet ex conjectura Mariettii —) avoit quatre coudées de hauteur. Outre cela elle étoit tendre, elle suffroit la râpe comme le marte, il n'étoit pas besoin d'autres outils pour la travailler. P. J. Mariette traité des pierres gravées T. I. p. 169.

e) Curtius lib. 4. c. 2.

possunt. Etenim tam abauus filiorum Malchu, *Nasa Bar Ebedbet*, templi structor, quam eorum auus *Jaribel*, et pater eorum *Malchu*, utpote homines nullo nisi nostro monumento historico memorati, aliunde incogniti sunt. Nec facile aliquem offendet inter maiores filiorum Malchu occurrens Jaribeli, homini ordinis vel sacerdotalis vel ciuici inditum nomen, quanquam alibi tanquam Dei Palmyrenorum patrii nomen inueniri creditur. Quis enim nescit, sacerdotes nonnunquam narrari Deorum suorum cognomines fuisse? quemadmodum Dei Alagabali, qui Emessae colebatur, sacerdos Dei sui nomine vsus fertur? Verum nec illud extra omnem dubitationem positum arbitror, Deum aliquem Palmyrenorum patrium Jaribeli nomine venisse. Innititur enim, quantum equidem noui, omnis haec opinio inscriptioni Bernardi et Smithii vndecimae (v. infra ad an. Seleuc. 554. Chr. 243.), cui Julius Aurelius Zenobius, dux exercitus, Jaribelo Deo et Julio (Philippo) praefecto praetorio probatus dicitur. Quem titulum si in hunc sensum interpreteris, Julium Aurelium Zenobium *Diis hominibusque* rebus praeclare a se gestis, probatum se stitisse, habebis omnino fundamentum, cui superstruere possis opinionem de Deo Palmyrenorum patrio Jaribelo; at tum Jaribelus non potuisset Iulii Aurelii, ciuis de Palmyrenis optime meriti, aequalis dici, qua temporis notatione aperte inter ciues Palmyrenos refertur. Notandum igitur primis post Christum natum seculis *Dei* nomen commune propemodum epitheton fuisse, quo auribus virorum principum seruiebant adulatores: si igitur Senatus populusque Palmyrenus ad Jaribelo summo suo magistratui hoc epitheto adulandum pro istius temporis more se demiserit, quis Deum Palmyrenorum patrium ex hoc titulo iure aliquo exsculpat? Nec certiores nos hac de quaestione reddere potest etymologicum nominis huius ex duabus vocibus compositi examen, in quo iam plures viri eruditi inaniter desudarunt, ut nostra aetate, qua nomen ipsum litterarum elementis Palmyrenis expressum oculis nostris subiectum est, facile iudicamus. Si enim

יִרְעֵבֶל scribendum est, quemadmodum illud haec inscriptio exhibet, ex multis virorum doctorum coniecturis, quas Braunius *f)* collegit, binae tantum locum habere possunt, si statuas, litterarum gutturalium permutationem eandem, quae Galilaeis et Samaritanis frequentabatur, Palmyrenis etiam familiarem fuisse; qua posita יִרְעֵבֶל duplici modo resolui posset, vel in בל יריא vel in בל יריה *g)*, ut adeo ex priori ratione nomen cum Bernardo *h)* vertere posses *cultor Beli*, ex altera cum Hallejo *i)* *Deus Lunus*. Sed mittamus haec, quae omnino lubrica sunt,

Reliqua, veluti lectiones inscriptionis vel temporis vel casus culpa mancae, quas in integrum restituimus, et significatus, quos singulis vocibus Aramaeis subiecimus, ulteriori commentario non indigent. Ipsa oratio contexta iubeat legere lin. 2. דִּנְהָ (lin. 3. בִּרְדוּ, lin. 5. מִן; lin. 7. אֲבוֹהֶרֶן; lin. 8. אֲחִיָּהוּ). Lectionem וּבִירִי lin. 3., quamquam consecutio verborum וּבִירִי commendare potuerit, tentare noluimus, cum eius etiam locus esse possit, modo veritas: (columna et ara) *sunt donatum quid.* בְּנִי in part. lin. 6. pro בְּנָה extruxit, insoliti nihil habet; et מִנְהָ lin. 6. vulgare nomen *rei pretiosae* potuit sine haesitatione ad *aedem splendidam* transferri.

Ad an. Sel. 445. Chr. 134.

Delin. *Relandi* Palaestina ad p. 525. n. 1. tab. *Swinton* in *Philos. Transact.* T. 48. tab. XXX. n. II. coll. T. 56. p. 4. inscriptionem Palmyr. curatius exhibente. Graece: *E. Bernardi* et *Th. Smithi* inscriptiones graecae Palmyrenorum p. 2. n. III. *Abr. Seller's*

f) *Jo. Braunii selecta sacra* p. 785.

g) Et reuera scribitur יִרְעֵבֶל in inscriptione quarta Ruderum Palmyrenis.

h) Inscriptiones graecae Palmyrenorum cum scholiis et annotationibus *Edw. Bernardi* et *Th. Smithi* p. 19.

i) *Ibid.* p. 24. 53.

the Antiquities of Palmyra p. 363. coll. p. 35. Explic. a Swinton
l. c. T. 56. p. 4.

לבעל שמך מרע עלמא קרב
בסמא וערמא נאנאגלס

A Palmyra Euphratem versus pergentes haud procul ab oppido Tiba in templo Moslemio innecerunt lapidem, Syriaco hoc titulo inscriptum: "Ioui tonitruum, domino mundi, obtulit (dedicavit) pulvinar et lectum Agathangelus," nulla addita anni nota marmorisue caussa. Commode igitur accidit, ut graeca etiam Palmyrenae iuncta inscriptio tempus tulerit, quae, cum prolixior sit, pro archetypo habenda est, cuius verba auctor Syriacae ad compendium contulerit:

Δὴ μεγίστῳ Κερυνίῳ ὑπὲρ σωτηρίας Τρα. Ἀδριανοῦ
σεβ... τοῦ κυρίου Ἀγαθάγγελος Ἀβιληνὸς τῆς Δεκα-
πόλεως (Δεκαπόλεως) τὴν καμάραν ᾠκοδόμησεν καὶ τὴν
κλι... ἐξ ἰδίων ἀνέθηκεν, ἔτους ΕΜΥ μηνὸς Λῴου.

"Ioui maximo tonanti pro salute Trajani Hadriani Augusti Domini
„Agathangelus Abilenus Decapolites cameram aedificavit et lectum
„propriis sumtibus posuit. Anno 445 mense Augusto (Chr. 134)."
Ita omnia Palmyrenam inscriptionem interpretaturo scitu necessaria
claris verbis expressa sunt.

Marmor ipsum superstes videri potest ex aede Ioui tonanti
olim sacra, aetate autem post Christum natum media ita inmutata,
ut templo Mohammedanico inseruiet. Tibae illa condita erat, in
pago trium fere dierum itinere a Palmyra distante *k*), in quo
Agathangelus [homo ceterum incognitus *l*)] cur vota sua pro Ha-

k) Philos. Transact. Vol. 18. p. 109. Caue igitur, ut confundas hanc urbem cum altera Tiba apud *d'Anville* l'Euphrate et Tigre p. 130. Pagus Tiba in scriptoribus antiquis nusquam occurrit; an vero antiquitus alio nomine insignitus fuerit, ignoratur.

l) Alius huius nominis *Cn. Cassutius Agathangelus* occurrit in *Gruteri thesauro inscriptionum* 644. 1.

driano Imperatore fecerit, dici non potest, siue sedem suam ibi habuerit, siue templi Iouis ibi exstructi fama ad ea in illo potissimum nuncupanda alleectus fuerit. Erat enim patria Decapolites, et quidem Abilae, in vrbe Batanacae natus, quae 12 milliaribus a Gadaris distabat, adeoque inter plures vrbes, vt Pellam, Gadaram, Canatham, Philadelphiam, Damascus aliasque, quae inter Decapolitanas recensentur a Plinio *m*), sita erat, potuitque ipsi Decapoli accenseri, quandoquidem eodem monente Plinio non inter omnes conueniebat de numero et nominibus oppidorum Decapolitanorum *n*).

Templum autem, cuius lapidem explicamus, dicatum erat Διὶ πατρὶνι, qui Palmyrenice redditus est בעל שמש. Sol enim gentibus Semiticis dicebatur בעל בעל siue בעל dominus quasi coeli, siue moderator siderum caelestium, vnde pleno nomine *Beel samem* (בַּעַל שַׁמַּשׁ) Phoenicibus appellabatur. Cognitis postea graecis Numinibus cum animaduertenter Semitae, Ioui idem tribui, quod Baali suo, videlicet regere illum totum coelum, Baalis nomen ex sua lingua ad Iouem designandum adhibuerunt ο). γων non differt a γων, id quod auditur, adeoque sonus, Hebraeis quidem in sensu lenissimo, qualis est ψιθυρισμός, Syris autem etiam in gravissimo sonus *perstrepens* et *penetrabilis*, siue *tonitru*. Alterum epitheton, quo Iupiter ornatur, מַלְכַּא מְרַא, dominus mundi, μέγιστον graecae inscriptionis optime circumscribit.

Agathangelus autem haec sua vota fecit in salutem Hadriani anno Sel. 445. Chr. 134. hoc est anno, antequam Hadrianus Athe-

m) Relandus in Palaest. p. 525.

n) Plinius in histor. nat. lib. 5. c. 18.

o) Eusebius in praepar. evang. lib. 1. p. 24. αὐχμῶν δὲ γενομένων, τὰς χεῖρας ὀρέγειν (τοὺς ἀνθρώπους) εἰς οὐρανοὺς πρὸς τὸν ἥλιον· τούτων γὰρ Φησι, θεὸν ἐνδομίζον μόνον οὐρανοῦ κύριον Βεελσαμὴν καλοῦντες, ὃ ἐστὶ παρὰ Φοινίξει κύριος οὐρανοῦ, Ζεὺς δὲ παρ' Ἑλλήσι.

nis Romam rediit, inter ipsa belli Iudaici discrimina. Hadrianus enim in ultimo per imperii Romani provincias suscepto itinere Aegypto inspecta inuisit Syriam, Coss. Hiberno et Iunio Silano Sisenna, (h. e. anno Chr. 133.), nullisque ibi motibus animaduersis Athenas petit, bellum tam prope instans nequaquam praesentens. Quam primum autem Imperator procul abesse visus est, Iudaei turbas duce Bar Chocab excitarunt *p*), quas bellum internecinum insecutum est, quo Romanis nullum periculosius fuit, conspiratione videlicet totius Iere Iudaici nominis per omnem terrarum orbem facta *q*). Iam quidem ex historiarum auctoribus satis constat, primum de Iudaeorum tumultibus nuncium Athenas ad Hadrianum perlatum esse, eumque eos nihili fecisse; quod vero periculis dilucidius cognitis ad belli theatrum propius accesserit, a Iudaeis quidem sequioris aetatis adnotatum nec tamen satis certum est; quis enim rei fando tantum acceptae et post plura demum secula in litteras relatae fidem indubiam habeat? Sive autem Imperator biennium perpetuum (Chr. 133. 134.) Athenis manserit, sive aliquamdiu ad exercitum se contulerit, ut eius fortitudinem sua praesentia augeret, perinde est: terrores belli vicini, igni ferroque minitantis, qui Agathangelum latere non poterant, sufficiebant votis pro salute Hadriani nuncupandis *r*).

Denique Ioui tonanti, ut Hadrianum saluum sospitemque servare velit, Agathangelus posuit *puluinar* et *lectum*, כסא וערשא (coll. vocc. Aramaeis כסא *puluinar*, et ערשא *lectus* et *spon-da lecti*) h. e. vouit lectisternium pro salute Hadriani. Scilicet, ut

p) Dio Cassius lib. 69. c. 12.

q) Der jüdische Krieg unter den Kaisern Trajan und Hadrian, von D. Friedrich Münter. Altona und Leipz. 1821. 8.

r) Caue credas haec vota incidisse in tempus, quo Hadrianus hydrope per aliquot annos laborabat. Enimvero puluinar Agathangelus iam anno p. Chr. nat. 134. Hadriano posuerat; in morbum autem illum demum incidit post reditum ex Athenis an. Chr. 135.

Dii precibus suis patulas et propitias aures praeberent, solebant Romani in templis eorum epulum parare, iisque tanquam epulaturis et accubitoris lectos sternere. Quibus sacris paratae in templis erant camerae h. e. aediculae fornicatae, tectorioque opere inductae s) et puluinari lectoque instructae, in quibus imagines Deorum vel stare seiebantur, ut corpore eminent, vel discumbere, ut commodius inter coenandum requiescerent. Atque tota haec lectisterniorum ratio in graeca inscriptione propriis verbis expressa est; in syriaca vero orationem contrahente, *camera cum puluinari* unico tantum vocabulo כִּסְתָא *puluinari* haud incommode reddita est.

Ad an. Sel. 447. Chr. 136.

Ruins of Palmyra tab. 25. num. XIII. Swinton Philos. Transact.

Vol. 48. tab. 25. num. XIII. p. 699. Kopp l. c. p. 259.

Basi, cui statua olim imposita erat, inscriptum legebatur:

לברוך שמה לעלמא עבר שלמון בר נשא בר

חיצא ברם על חייהי רחיי בנוהי

447 : : ה בירח ניסן שנה

„Numini in aeternum laudando Salmon, filius Nasae, nepos „Chizae, statuam (formam) fecit in salutem suam et salutem filii „sui. Mense Nisan anni 447.”

Quaquam hic titulus Palmyrenus graecam epigraphen sibi iunctam non habeat, plura tamen omnia essent, nisi ad vocabulum ברם offenderes. Verum quis dubitet lectionem ברם, quam adhuc viri eruditi ex marmore nostro exsculperunt, utpote sensu carentem, reprobare, eisque in locum aliud, quod ipsa oratio contexta exigit, פרם *forma, imago, statua*, reponere, ratione similitudinis figurae, quae inter פ et ב alphabeti recentioris Palmyrenorum intercedit, habita? Est autem פרם vocabulum latinum *forma* in lin-

s) Salmasius ad Fl. Vopisci Aurelianum c. 46. p. 547. ed. Lugd. Bat. 1671. T. 2. coll. Vitruv. lib. 7. c. 3.

quam Aramaeam receptum; unde פרמי et פרממא est *larua* (proprie *forma*), et פרומאי *artifices* sunt (proprie *formatores*) t).

Ad an. Sel. 533. Chr. 222.

Ruins of Palm. tab. 25. num. II. *Chandler* num. XI. *Kopp* l. c. p. 256. *Swinton* Philos. Transact. Vol. 48. tab. 24. num. II. p. 698. Lectionem pariter ac explicationem veram iam occûpauit Perill.

Kopp.

(ל) ברירך שמח לעלמא טבא ורחמינא (א)
מורא מר יול בר ובדבול בר מלכי ע (ל)
חירחי וחיא אחרחי בירח תשרי (י)
שנת 533

„Numen in aeternum laudandum, bonum et misericors, celebrat Marius Iulius filius Zabdibuli, nepos Malchi, pro salute „sua et salute fratris sui mense Tisri anno 533.”

Nomina huius lapidis propria nuspiam occurrunt, nec possunt luce historica collustrari. At lapicidam in incidendo אחרחי lapsum, et אחרחי (*frater eius*) legendum esse et linguae ratio et contextus probant, nisi permutationem litterarum gutturalium ה et ח in ipsa Palmyrena lingua statuere malis,

Ad an. Sel. 544. Chr. 233.

Ruins of Pal. tab. 25. num. I. graec. VIII. *Chandler* l. c. num. XI. *Swinton* Phil. Transact. Vol. 48. tab. 24. num. I. p. 698. *Kopp* l. c.

p. 254. Arae inscriptum Palmyrae:

Διὶ ὑψίστῳ καὶ	(מ) ורה לברירך שמ(ח)
ἑ(ε)πηκόῳ Ἰου Ἀυρ	לעלמא יהל אור
ἑ(α)ντίπατρος ὁ καὶ	(ע)ל(ם) ויה בר מעולם
Ἀλαφώνας Ἀιαίλ	... דא אק(?) ופעי

Ἀμείτου

t) Vocabula ex latina lingua petita plura occurrunt in his inscriptionibus veluti ad annum Seleuc. 547. Chr. 236. פכסס panis paxematius; ad an. Sel. 554. Chr. 243. טום summa.

Ἀμείτου Ζηνοβί	ב(יר)ח טבח
ου τοῦ Ἀκοπείου	24 ב(ר)ס
ἐυξάμενος ἀνέ	544 טבח
ἔθηκεν ἔτους δμϞ	
Ἀυδυναίου κδ	

Qui temporis et casus culpa evanuerunt litterarum ductus ex graeca huic titulo respondente epigraphae facile restituendi erant. "Celebrat Numen, in aeternum venerandum, Iulius Aurelius Alphonas (graec. Antipater), Aialami (Zenob)idi (graec. Zenobii) Acopensis filius; mensis Tebhet (Decembris) die 24, anni 544."

Artaxerxes, imperio in Persas recuperato, incursiones fecerat in Mesopotamiam easdemque Syriae etiam minitabatur, nec a vexationibus destitit, quanquam ab Alexandro Seuero, tunc Imperatore, litteris admonitus erat, ut eas mitteret *u*). Igitur ad arma ventum est, si Herodianum sequimur anno Alexandri Seueri 14, h. e. anno post Chr. n. 235., quibus et Palmyreni sua socia adiunxerunt. Ipse quidem Alexander Seuerus, dum huius belli causa in Oriente versabatur, Palmyram inuisisse videtur, ut ex marmore Palmyreno quarto colligi potest. Palmyrae igitur pro Imperatoris salute vota nuncupasse dicitur Iulius Aurelius Alphonas. Quem si cum Alphenio, Imperatoris familiari et socio comparare licet, fuit is Iuris Professor, et, ut cum Lampridio loquamur *x*), in consilio Seueri. Atque haec comparatio adiuuatur inscriptionis huius textu graeco, cui Ἀλαφώνας cognomen est: (quis enim Ἀντίπατρος ὁ καὶ Ἀλαφώνας aliter interpretetur) nec Ἀλαφώνας a nomine *Alpheni* diuersum dici potest, quandoquidem exprimit, appellatione et sono etiam, Syriacum ܐܠܦܢܐ, quod cum *doctorem iuris* significet, Iuris Professoris cognomini valde est

u) Dio Cassius lib. 75. c. 9. Herodianus lib. 6. c. 6 - 16.

x) *Aelius Lampridius* in *Alexandro Seuero*. c. 68.

Classis Hist. et Philol. Tom. VI.

accommodatum γ). Tinetur igitur arae titulus lectionem Lampridii, quam Casaubonus in dubium vocauerat.

Iam si Alphonas siue Iulius Aurelius Antipater in Alexandri Seueri consilio fuit, eundem etiam Palmyrae eius comitatu interfuisse quis dubitet? Is igitur Imperatorem ad conflictus proxime futuros cum hoste comitaturus Ioui vonisse videtur aram, vt Imperatorem ex bello, Persico apparatu formidolosissimo, saluum sospitemque reduceret. Bellum, quem exitum habuerit, Herodiano et Lampridio in eius historia sibi contradicentibus, incertum est: Alphonatem autem siue Alphenum votum eo ipso anno, quo conceperat, (Chr. 233.) boni ominis caussa rite etiam exstructa ara solvisse credere licet.

De patre Iulii Aurelii Antipatris quaestionem intactam relinquimus, cum nominum propriorum lectio lapidis culpa prorsus incerta sit, nec in historia aliquis occurrat, ad quem certiores eorum reliquiae referri possint.

Ad annum Seleuc. 547. Chr. 236.

Spon recherches curieuses d'Antiquités p. 59. *Gruteri* thesaur. inscript. (sine anaglypho) T. I. p. 86. *Bernard et Smith* l. c. p. 14. *Montfaucon* Antiq. expl. T. II. tab. 179. Legendi periculum fecit *Barthelemy* reflexions sur l'Alphab. et sur la langue dont on se seroit autrefois à Palmyre p. 24. explic. *Swinton* Philos. Transact. Vol. 48. (sine anagl.) tab. 30. num. 1. p. 132. et *Georgi* de inscriptionibus Palmyrenis Romae 1782. 8. cum anaglypho, quod etiam repetitum est in *Hydii* libro de religione Persarum ad p. 116.

Ἀγλιβώλω καὶ Μαλαχβήλω לעגלבול מלכבל סיוחיאם
πατρῶοις Θεοῖς καὶ τὸ σίγνον די כספא והתם עבר מן

γ) Quemadmodum enim מְדִיָּקָה et מְדִיָּקָה *medicus*, מְדִיָּקָה et מְדִיָּקָה *piator*, *hospes*, מְדִיָּקָה et מְדִיָּקָה *ligans*, id quod vincit, cingulum est, ita מְדִיָּקָה et מְדִיָּקָה *Iuris peritus, doctor Iuris*, מְדִיָּקָה.

ἀργυροῦν σὺν παντὶ κόσμῳ כסס ירחי בר חליבי
 ἀνέθηκε Λ. Αυρ. Ἑλιδάωρος בר ינחגבל לשחש שגער
 Ἀντιόχου Ἀδριανὸς Παλμυρῆνος ἐκ על חיהי יחיא בנוחי בורח
 τῶν ἰδίων ὑπὲρ σωτηρίας αὐτοῦ שבט שנה 547
 καὶ τῆς σύμβίου καὶ τῶν τέκνων
 ἔτους ζυφ μηνὸς περιτίου.

Inscriptionem Palmyrenam vertimus: "Aglibolo, Malachbelus. „Signum (simulacrum) argenteum et vestimentum fecit ex baxamato „(ex rebus suis ad victum necessariis) Jachi, filius Chalibi, nepos „Janchgebel, tempore turbarum Sinearitidis, in salutem suam et „salutem filii sui mense Schebat (Februario) anni 547. (Seleuc., 236 Chr.)"

Subnexa illa est anaglypho, Romae in vinea Cardinalis Carpagii reperto. Tabulae videlicet marmoreae insculptae sunt binae figurae vestibis masculis indutae, adeoque mares repraesentantes; altera variis symbolis ornata, quibus ei partes in hoc marmore primariae assignantur, altera forma notis insignioribus carente, quibus partes eius in hoc anaglypho inferiores produntur. Prior eminet parazonio super thoracem, chlamyde militari, cothurnis et hastili in manu dextra; inprimis autem corona radiata crispo crini imposita, et cornibus falcatis, perpetuis lunae crescentis symbolis, ex quibus Dei Luni imago non potest non agnosci ^{z)}. Posterior autem figura, crispo itidem crine, teniata est, succincta, carola

^{z)} De Deo Luno v. *Aelii Spartiani Caracalla* c. 7. "Et quoniam Dei Luni fecimus mentionem, sciendum doctissimis quibusque memoriae traditum atque ita nunc quoque a Carrenis praecipue haberi, ut qui Lunam foemineo nomine ac sexu putauerit nuncupandam, is addictus mulieribus semper inseruiat: at vero qui marem deum esse crediderit, is dominetur vxori, neque vllas muliebres patiatur insidias. Vnde quamuis Graeci vel Aegyptii eo genere quo foeminae hominem, etiam Lunam deam dicunt, mystice tamen deum dicunt."

induta, laxè braccata, nec Deum, sed tam forma, omnibus symbolis insignioribus carente, quam toto habitu, modestiam et reuerentiam spirante, manuque dextra ad Deum Lunum porrecta, prodere videtur hominem Dei supplicem, spemque prodentem, fore ut votorum damnetur, quandoquidem manum eius porrectam Deus Lunus prehendit. Nec obstat huic interpretationi, quod in inscriptione graeca hinae hae figurae Diis patriis (πατρώοις Θεοῖς) accensentur, modo summum ciuitatis magistratum homine supplice repraesentari statuas, quem tempore huius marmoris adlatores *Dei* cognomine salutare solebant, quasi talis magistratus (siue regis, siue principis, siue alio principatum exprimente nomine insignitus sit), ut cum Ammiano Marcellino loquamur, *particeps esset siderum, fraterque Solis et Lunae a)*. Iam singula videamus.

Deus igitur *Lunus* in hoc marmore *Aglibolus* nominatur, nomine ex ברל et עגלי conflato, quasi diceret *dominus migrans, vel oberrans*. ברל enim sine discrimine alternat cum בל *dominus*, et ut בל scribitur בעל et בעל, ita ברל etiam בלעם, eadem manente significatione. Quo sensu autem Agלי *domini* nomini

a) *Ammianus Marcellinus* lib. 17. c. 5. "Rex regum Sapor, particeps siderum, frater Solis et Lunae." *Dei* epitheto nihil communius fuit in Syria. Eo in nummis saluantur Antiochus IV et VI, Demetrius I et II; *Deae* cognomine in nummis Cleopatra cum Antiocho VIII. filio *Vaillant* hist. regum Syriae p. 273. Ita enim nominabantur, "quibus merita virtutis dederunt numinis dignitatem," ut cum Seruio loquamur. Quin immo Θεοὶ ἀδελφοὶ dicebantur fratres, quorum parentes Deorum titulo insigniti fuerant. Fröhlich in annal. Syr. p. 128. Quidni igitur *Dei* nomen competere potuisset summo florentissimae Syriae reipublicae magistratui? Verum omnem, siquidem adhuc supersit, dubitationem tollit inscriptio ad an. 243. pertinens, in qua Deus Jerachbal aequalis dicitur ciui cuiusdam de republica Palmyrena optime merui, quae descriptio in hominem, non vero in Deum cadere potest.

praemissum sit, quanto difficilius est explicatum, tanto latius patuit coniecturarum campus, qui doctorum virorum exercuit ingenium et diligentiam, in quem tamen ex consilii nostri ab aliis refutandis alieni ratione non descendimus, nostram tantum qualemcumque sententiam exposituri. Nomen quidem Dei scribendum fuisset עגליבור, ut ex graeca eius appellatione (Ἀγλαβόλω) patet; verum exiguum spatium inscriptionibus ut plurimum destinatum, omnium gentium lapicidis suasit ductus litterarum omnes, quibus lectores quodammodo carere possint, omittere; cuius generis sunt in linguis Semiticis litterae quiescibiles, י et ך. Quod si concedatur, in interpretando hoc nomine redeundum est ad radicem מִגַּל *migravit*, cui ץ vices consonantis ן ex usu Aramaeorum gerere, et formae causa praemissum esse credi potest, ut adeo עגליבור et מגליבור pro arbitrio scribi potuerit. Etenim ut taceamus, Palmyrenos videri litteras gutturales Galilaeorum et Samaritanorum in morem inter se permutasse, quis nescit Syris מִגַּל idem esse ac מִגַּל *libidinosus*, מִגַּל idem ac מִגַּל *recte*, et Chaldaeis מִגַּל idem ac מִגַּל *fortis fuit b*). De ן autem heemantico (ut in מִגַּל pro מִגַּל וִיחָמֵל pro וִיחָמֵל cet.) nota res est, ut מגליבור et עגליבור iure nostro interpretemur *dominum migrantem h. e. Deum Lunum*.

In qua ratione confirmamur nomine מִגַּל, quo ab Hebraeis, qui *Deum Lunum* non habebant, *Dea Luna* insignita est. Appellative illud significat *ambulatricem*. Ut enim Graecis *πλανήτης* sc. ἀστὴρ origine sua fuit *stella erratica*, ita Hebraeis simili prorsus flexu מִגַּל (*stella*) *obambulans*, siue a themate מִגַּל siue a מִגַּל nomen ipsum deducas. Si a priori radice מִגַּל *incessit, ambulavit*, formae מִגַּל et מִגַּל sequuntur formas מִגַּל et מִגַּל (*vicinus et vicina*); ex qua tamen etymologia vix commode potuisset

b) v. J. D. Michaelis grammatica Syriaca §. 26. p. 68. Castelli lexic. heptagl. v. ע.

originem sumere altera illa, quae nonnunquam occurrit, orthographia אֲשִׁירָה et אֲשִׁירִים (Mich. 5, 13. Deut. 7, 5.). Igitur in origine horum nominum constituenda redeundum est ad שָׂרָר, Arab. سار pro سار profectus est, incessit, ambulavit, (ex qua ipsa noua illa radix אֲשִׁר in significatione *incedendi* profluxit, eadem ratione, qua plura verba mediae radicalis quiescentis verbis aliis, primam radicalem litteram א habentibus, originem dederunt); et quemadmodum ex nomine vrbis, trans Iordanem inter Tiberiam et Damascum sitae, אֲשִׁירָה subnatum est أَشِيرَة (v. Alb. Schultensii indicem geographicum ad vitam Saladini v. Phyk) Hebr. אֲשִׁירָה (1 Reg. 20, 26.); ita a rad. שָׂרָר non potuit non subnasci אֲשִׁירִים, אֲשִׁירִים, אֲשִׁירִים cum א seruili. Sic nomen planetarum hebraeum prorsus, adeo origine, cognatum est arabico planetae nomini سَبَّاحَة c).

Iam vero Baalis et Ascheræ (הַבַּעַל וְהָאֲשִׁירָה) cultu absoluebantur sacra astris coelestibus inter Hebraeos sollemnia; id quod ex loco librorum Regum de Manasse, Iudaeae rege, patet, qui exstructa Baali ara et fabricata Aschera adorasse astra coelestia dicitur (2 Reg. 21, 3) d), vt adeo Baale exprimat^{ur} *luminare diurnum*; contra vero Aschera, collectiua forma feminina pro plurali numero posita, cum אֲשִׁירִים et אֲשִׁירָה alibi alternante, *luminaria nocturna*, et quidem *planetarum* excluso Sole. Sunt quidem loci, in quibus Sol planetis adnumeratur; quo pertinent omnes illi, in quibus אֲשִׁירִים (veluti 1 Reg. 14, 15. 2 Chron. 17, 6. c. 24, 18. c. 33, 19. c. 34, 3. Jerem. 17, 2.) אֲשִׁירָה (vt 2 Chron. 19, 3.) et אֲשִׁירָה (in collectiua forma 2 Reg. 17, 16.) vniverse omnia sidera

c) Alius vero originis est אֲשִׁירָה *lucus* (Deut. 16, 21.), in lege Mosaica his verbis expressa: ne plantes *lucum* ex arboribus cuiuscunque tandem generis v. c. e quercubus, cupressis, vlmis, aliis, coll. nom. אֲשִׁירָה.

d) Idem repetitur 2 Chron. 33, 3.; hoc tamen discrimine, vt Baal et Aschera in plurali, dignitatis signo, בָּעֲלִים וְאֲשִׁירֹת efferantur.

designant *e*); in aliis vero Sol a reliquis planetis seiungitur. Quis enim in prima hominum simplicitate, rerumque astronomicarum infantia Solem, a quo omnis diurna lux cum diurno calore derivabatur, reliquis planetis aequiparaverit, nec illum dignum censuerit, cui sacra singularia et priua instituerentur *f*)? Hinc sacrorum, sideribus exhiberi solitorum, duplex genus obtinuisse videtur, alterum, quo Soli tanquam summo coeli Deo peculiaria vota, alterum, quo Soli reliquisque planetis communia nunciata sunt, et illa quidem in iis Hebraeorum templis, quorum aris solae Solis columnae impositae cernebantur (veluti 2 Chron. 34, 3. 2 Reg. 10, 26.), haec autem, ubi Baalis ara simul Ascherac h. e. planetarum signis exornata erat (vt Iud. 6, 25. 30.). Verum cum et Luna noctu inter reliquos planetas simili emereret luminis sui splendore, quo Sol interdiu, factum est, vt et Lunae prisci homines principem inter lumina nocturna locum assignarent, et a reliquis planetis per noctem lucentibus discernarent. Hinc מְשַׁחֵרֶת (in singulari numero posita) *ambulatrix* quasi κατ' ἐξωχλήν *g*) ad *Lunam* designandam, et cum proprio Lunae nomine Aschthoret, אֲשֶׁחֶרֶת permutandam adhibita est (veluti Iud. 2, 13. 1 Sam. 7, 3. coll. Iud. 3, 7.).

e) Alius, quanquam cognatus, flexus in nomine בַּעַל obtinuisse videtur. בַּעַל enim *Urano* quandoque respondiisse suoque nomine *omnia sidera* complexum esse, probabile fit ex loco 2 Reg. 23, 5. in quo suffius adoleri dicitur *Baali* h. e. Soli, Lunae, Planetis omni-que exercitui coelorum (בְּאֵלֵי הַשָּׁמַיִם וְהַיָּם וְהָאָרֶץ וְכָל־בְּאֵלֵי הַשָּׁמַיִם). Quod enim אֲשֶׁחֶרֶת nulla copula praefixa legitur, vt reliquis nominibus subsequentibus, id indicio est, nomina omnia, בַּעַל subsequentia, esse in appositione posita, ad declarandas naturas, quae Baalis nomine contineantur.

f) Quid de Sole statuerint veteres in vnum quasi cumulum collectum legas a *Macrobio*, in Ciceronis locum, quo Solem *ducem, principem et moderatorem luminum* reliquorum appellauerat, commentante, Saturn. lib. I. c. 20.

g) Hiob. 31, 26. Luna dicitur יָקָר הַלֵּיָל.

De *Malachbelo* praeter ea, quae supra ex forma, vestitu et habitu figurae, eum in marmore repraesentantis, exsculpsimus, nihil habemus, quod ad ectypum illustrandum facere possit. Si is summum in ciuitate Palmyrena magistratum gessit, quis nomen eius restituat deperditis omnibus eius publicis tabulis. Hoc autem auctor huius marmoris Jachi quidam, ceterum historiae incognitus, a Numine tutelari patriae suae, Deo Luno, precatus videtur, velit alterius patriae suae Dei, magistratus eius summi, preces ac vota rata facere, ne inter ciuiles Sinearitidis tumultus detrimenti quid capiat respublica. Praeterea symbolo aliquo, manu scilicet Dei Luni manui supplicis admota, spem suam professus est, fore vt votorum a Numine tutelari damnetur,

Intercessit autem Jachi, filius Chalibi, nepos Janchgebel, pro patria sua, eiusque summo magistratu ectypo, siue signo (retento ipso vocábulo latino סיחיא), quo ipsum supplicationis actum graphice expressit, statua argentea siue argento obducta et vestimento splendido, quo Deum Lunum amiciuit (סחיא enim non differt סחיה, quod Chaldaeis *vestimentum* significat, et in graeco textu libere effertur σὺν τῷ νόσμῳ). Sumtus autem in hoc opus erogandos petiit ex rebus ad victum suum necessariis, סכסכין, ex *baxamato*, (vt aperte textus Palmyrenus legendus est). Est autem παξαμαῖς panis bis coctus h) siligineus, militibus in castris et populo otioso in vrbe diuidi solitus, sequiori, saltem Cassiani tempore semilibris i). Qui igitur alicuius rei impensas ex pane

h) Suidas s. v. παξαμαῖς. ὁ δίπυρος ἄρτος· ἔστι δὲ ἡ λέξις Πρωμαῖκη.

i) *Cassianus* collat. 2. c. 19. "Praeposuerunt cunctis illis refectiōnem sicci panis cuius aequissimum modum in duobus paxamatis statuerunt, quos paruulos panes vix vnus librae pondus habere certissimum est." Hinc *Salmasius* ad *Vopisci Aureliani* c. 35. "Praeterea sciendum est, panem, qui illo tempore (h. e. *Aureliani* an. 270—274.) coquebatur, fere intra sex uncias stetisse: bucellae enim, quae populo diuidebantur, non plus pendebant. Panis militaris,

paximatio sustinet, is ex rebus ad victum pertinentibus sibi subtractis eas fecisse censendus est ^{h)}, adeoque ἐκ τῶν ἰδίων, vt graecus titulus mentem potius auctoris quam verba eius expressit.

Turbae denique Sinearitidis innuntt incursionem anno imperii Alexandri Seueri decimo quarto (A. Ch. 235.) ab Artaxerxe in Mesopotamiam factam, qua terras Asiaticas, Persis olim abreptas, a Romanis repetere coepit ^{l)}.

taris, hoc est bucellatum eiusdem ponderis erat." Quae hausit Salmasius ex Cassiano (qui post an. Chr. 432. obiit) non possunt ad Aureliani tempora referri. Res enim pondo aestimatae pro temporis ratione raro sibi respondent.

k) Rei illustrandae caussa exscribimus locum *Vopisci* in Aureliano c. 35. "Aurelianus eo tempore quo proficiscebatur ad bellum Orientale, bilibres coronas populo promississe, si victor rediret: et quum aureas populus speraret, neque Aurelianus aut posset aut vellet, coronas eum fecisse de panibus, qui nunc siliginei vocantur et singulis quibusque donasse: ita vt siliginem suum quotidie toto aeuo suo et vnusquisque reciperet, et posteris suis dimitteret."

l) *Herodianus* lib. 6. c. 2. de Alexandro Seuero: ἐτῶν μὲν οὖν τρισηκὸν οὕτως, ὅσον ἐπ' αὐτῷ, τὴν βασιλείαν ἀμέμπτως διώκησε. τῷ δὲ τεσσαρεσκαίδεκάτῳ ἔτει αἰφνιδίως ἐκομίσθη γράμματα τῶν κατὰ Συρίαν τε καὶ Μεσοποταμίαν ἡγεμόνων, δηλοῦντα, ὅτι Ἀρτάξεργης, ὁ Περσῶν βασιλεὺς, μετὰ τὸ Παρδυαίου καθελεῖν καὶ τῆς μετὰ τὴν ἀνατολὴν ἀρχῆς παραλύσει, Ἀρταβάνον τε τὸν πρότερον καλούμενον τὸν μέγαν βασιλέα, καὶ δυοὶ διχόημασι χωρήμενον, ἀποκτεῖναι πάντα τε τὰ περίοικα βάρβαρα χειρώσασθαι καὶ εἰς φόρου συντέλειαν υπάγειν· οὐχ ἡσυχάζει οὐδ' ἐντὸς Τίγριδος ποταμοῦ μένει, ἀλλὰ τὰς ὁχθίας ὑπερβαίνων καὶ τοὺς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ὅρους, Μεσοποταμίαν τε κατατρέχει καὶ Σύροις ἀπειλεῖ· πᾶσαν τε τὴν ἀντικειμένην ἡπειρον Εἰρώπῃ καὶ διαιρουμένην Ἀσιᾷ τε καὶ τῷ πορθμῷ τῆς Προποντίδος, Ἀσίαν τε πᾶσαν καλουμένην, προγονικὸν κτῆμα ἡγούμενος, τῇ Περσῶν ἀρχῇ ἀναντήσασθαι βούλεται κ. τ. λ.

Ad annum Seleuc. 554. Chr. 243.

Ruins of Palm. tab. 25. num IV. graec. num. IX. repet. Palmyr. et
 graec. a *Swinton* in *Philos. Transact.* Vol. 48. P. 2. p. 715. coll.
 tab. 24. num. IV. gr. in *Selleri hist. Palm.* p. 40. 165. 309.

חלק יוליס אורליס וברלא בר מלכו בר מלכו
 נשום די הר אסטרטג לקלניא במיחויחא די
 אלהא אלכסנדרוס קסר ושמש כריא ואחן ד
 קריספוס היגמאנא וסריאן ילפאין לדיניא
 ובר בטניאלה וארב שום וחס נרואין שגיאין
 ורבר עם רהש כנתנת' משל כוח סהר לה ירחבעל
 אלהא ואף יוליס די סוא ורמיום מרחא
 די אקומת לה ברלא ורמוס ליקרה שנה דנר

Ἡ βουλὴ καὶ ὁ δῆμος Ἰουλίον Ἀυρήλιον Ζηνόβιον τὸν καὶ
 Ζαβδίλαν Δισμάλχου τοῦ Νασσοῦμου στρατηγῆσαντα ἐν
 ἐπιδημίᾳ Θεοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ὑπερετήσαντα παρουσίᾳ διηγεκῆ
 Ρουτιλλίου Κρισπεῖνου τοῦ ἡγήσαμένου καὶ ἐπιδημησάσαις
 οὐκ ἐπιλατίοσιν ἀγορανομήσαντα τε καὶ
 οὐκονισῶνα Φειδήσαντα χρημάτων, καὶ καλῶς πολιτευσάμενον
 ὥς διὰ ταῦτα μαρτυρηθέντα ὑπὸ Θεοῦ Ἰαριβώλου καὶ
 ὑπὸ Ἰουλίου . . . τοῦ ἐξοχωτάτου ἐπάρχου
 τοῦ εἰροῦ πραιτωρίου, καὶ τῆς πατρίδος τὸν Φιλόπατριν τει-
 μῆς χάριν ἔτους ΔΝΦ.

Senatus populusque Palmyrenus Iulio Aurelio Sabdolo (s. Ze-
 nobio) ob praeclara de se suaque republica merita statuum erexe-
 runt, cuius basi eius laudes Palmyrenice et graece insculptae
 erant; et quidem Palmyrenice his verbis; "Statua Iulii Aurelii
 „Sabdolo, filiū Malchu, nepotis Malchu Nasum, qui fuit dux co-
 „loniae, cum adduceretur Deus Alexander (Seuerus), Caesar, et
 „minister (adiutor) idoneus et exercitatus Rutilii Crispini praefecti,
 „et axis (praeses) edoctorum ad iudices (ad iudicia habenda h. e.
 „Iureconsultorum). Dona is fecit (contulit) de peculio suo, adeo-
 „que auxit summam, clemensque fuit donis multis, permultis, et

„gubernauit (coloniam) vna cum principe (summo magistratu) pro ratione donorum (liberalitati eius conuenienter). Idem testatur ei „Jerachbaal Deus, et Iulius etiam . . ., qui aequales ei erant, et „alti dignitate. Quam (statuam) crexit ei Senatus populusque in „honorem anno DLIV (Seleuc. 243 Chr.).”

Statua Palmyrenis recte dici potuit חֲלָק, siue illa a laeuigando (حَلَف), siue a formando (حَلَف) dicta fuerit, siue simpliciter conferatur Arab. *حَلَف* *forma exterior, effigies*, quae statua exprimitur; vnde Hebraeis חֲלָק est idolum statua repraesentatum (Is. 57, 6). Iam autem statua, de qua loquimur, in Palmyreno titulo dicata dicitur Iulio Aurelio Sabdolo, in Graeco autem Iulio Aurelio Zenobio; vt adeo cognomen Iulii Aurelii pro diuersitate linguae diuersum esse videatur. *Sabdolo* enim est מְדִבָּר מֵאֵלֶּה, *donum Dei*, quo cognomine Iulius Aurelius a Senatu populoque Palmyreno ob sua in ciuitatem Palmyrensem promerita ornatus censi potest; quis vero eundem sensum ex graeco *Zenobii* nomine exsculpat? Nihil autem impedit, quo minus *Zenobii* nomen pro gentili habeamus, quod Palmyreni, gratum suum animum viro, de se multifariam merito, testaturi, in *Sabdolo* h. e. Theodorum permutauerint, saltem in hac inscriptione in gentilis locum substituerint.

Quibus autem rebus et factis Iulius Aurelius bene de Palmyrenis promeruerit ipsa epigraphe commemorat. Primum sub adventum Alexandri Seueri dux fuit populi (στρατηγός), Caesarem Palmyram deducentis, quae coloniae nomine innuitur, quandoquidem eam Hadrianus Imperator coloniam fecerat; vnde in nummo Caracallae apud Harduinum de populorum et urbium nummis (p. 373.) *Col. Palmyra* legitur. Notandus autem est in hac inscriptionis parte duplex lapicidae lapsus: etenim מְדִבָּר litteram consonantem a exhibet quidem male formatam, attamen ex ducti-

bus litterarum subsequenter facile agnoscendam; et pro במיתותא aperte legendum est במיתותא.

Deinde Iulius Aurelius praefectum Rutilium Crispinum in officiis suis exsequendis strenue et peritissime adiunxit. Rutilius quidem Crispinus nupiam in historiarum monumentis memoratus est; nec tamen haec huius nominis nostro tempore obscuritas lucem impediret huic monumento inferendam, modo praefecti, qui sedem Palmyrae habuit, officia accurate definire possemus. At praefecti etiam Palmyreni praeter hunc locum nulla occurrit mentio. Quidni igitur vel ex hoc solo dignitatem et auctoritatem praefecti Palmyreni exsculpamus? Qui praefectum tum temporis consiliis adiunxit, Iulius Aurelius Sabdolo, Iuris consultus fuit, iudicumque praeses; ex quo cogimus, praefectum Palmyrenum civilibus caussis iudicandis praefuisse, quae in emporio, Indicis Arabicisque mercibus opulento, non potuerunt non frequentes et graues esse, satisque dignae Iureconsulti peritissimi cognitione: sic enim interpretamur שמש כריא ואחן (in iure dicendo) *minister* (s. adiutor) *idoneus et exercitatus*. שמש enim est is, qui ministrum se praebehit alicui in negotiis, veluti in iudiciis iudici, adeoque qui quid iuris sit in qualibet caussa suppeditat; כריא vero כריא et כריא sufficiens, idoneus. denique אחן pro ארחן (extrusa ad spatium lucrandum consonante י), is dicitur, qui fluxus est perennis in suo genere (a them. ארחן, *perennis fuit*, auct. א. formatiuo), adeoque exercitatissimus in respondendo de iure. Quin imo laudes Iulii Aurelii adhuc augentur addito epitheto לריאן וילפאן *axis* [alia forma מן; m) *eorum, qui edocti sunt*, ut iudices (לריאן) olim agant, adeoque is, qui iudicium regit siue collegio iudicum praeest (qui Syris زعماء, زعماء).

m) Ita paullo post סגל pro סגל.

Denique donis in rempublicam repetitis vicibus collatis largis eminuisse dicitur Iulius Aurelius: qua sua liberalitate magnam sibi in regenda republica auctoritatem acquisiuerit. Quibus autem temporibus, vel quibus occasionibus hanc Iulii Aurelii respublica Palmyrena experta fuerit liberalitatem, vt res, tempore erectae statuae omnibus nota, reticetur; nec nos hanc tituli nostri quasi lacunam coniecturis explere audemus, id ex historiarum auctoribus edocti, multifariam veterum rerum publicarum ciues potuisse liberalitatis suae laudes publicas promereri, veluti ludos suis expensis instituendo, vel summam pecuniae ludis publicis habendis destinatam ex suo peculio augendo, et quae sunt huius generis alia. Ceterum in vocabulis hanc tituli partem exprimentibus nihil inest difficultatis, cum eorum notiones vsu tritae sint, et quidem זכר notione donandi, סגל, vel ex Palmyrenismo saepius obuio, סגמאל, peculii, מרב in Aphel augendi, שום summae, חס clementer se exhibendi, נרה siue נרה doni largi. Nec extrema positione רבר עם רבה aliquis facile offendetur, si ex Galilaeismo et Samaritanismo, Palmyrenis quoque familiari, רהש mutatum legerit in ראש, vt sensus exeat, *et gubernauit (republicam) vna cum summo magistratu pro ratione dationis*, h. e. fruitus est in regenda republica ea auctoritate, quae magistratui tam liberali compete-
 bat.

Iam quidem Senatus populusque Palmyrenus homini de se suisque rebus bene merito honores ex suo arbitrio decernendi potestatem habuisse videntur, quandoquidem expensarum onus in eos recidebat, quanquam non primus in republica ordo essent, sed a summo magistratu, Dei nomine insigniri solito, penderent, eosque fortassis praefectus etiam praetorio dignitate praecederet. Nec tamen iustus rerum ordo permittebat, vt insciis magistratibus maioribus decretum tale exsequerentur: quare in fine huius inscriptionis additur, maioribus magistratibus ipsis testantibus non sine caussa idonea Iulio Aurelio hunc exhiberi honorem: *haec Iulii Aurelii in rempublicam suam bene merita testantur Jerachbaal Deus et*

Julius . . . , eius aequales, hominesque summae dignitatis. Nec quiequam est, quod huic interpretationi obstet. Etenim Jerachbaal non esse nomen Numinis Palmyrae tutelaris vel ex eo patet, quod iunctus Iulio cuidam inter aequales Iulii Aurelii ponitur; vt adeo *Dei* nomen ad summum Palmyrae magistratum designandum pertineat: positio enim vltima (pro מרתה (מררתה) סרא ורמיי מרתה *aequales eius et alti dignitate* referenda est ad ירחבעל אלהא ואף יוליס, ad eorum aetatem et dignitatem definiendam, eorumque testimonio fidem faciendam.

Lacunam, nomen Iulii insequentem, coniectura ingeniosa explevit Bernardus in inscriptt. Palmyr. p. 24. consentiente Smithio p. 64. addito nomine *Philippi* (sc. Arabis). “Haud quidem mirandum (inquit), si parricidae istius, qui hoc ipso anno, Apriano et Pepo Coss., a Gordiano praefectus praetorio creabatur, nomen proprium Philippus e monumentis publicis deletum fuerit n).” Iulius scilicet Capitolinus [in Gordiano tertio o)], Misitheo mortuo, “Apriano et Pepo Coss. (ait) in eius locum praefectus praetorii factus est Philippus Arabs, humili genere natus, sed superbus, qui se in nouitate et enormitate fortunae non tenuit: ita vt statim Gordiano, qui eum in locum *parentis* ascuerat, insidias per milites faceret” — quibus narratis finem his verbis imponit: — “verum cum secum ipse cogitaret, amorem populi Romani et Senatus circa Gordianum et totius Africae ac Syriae, totiusque orbis Romani, quum et nobilis esset, et nepos ac filius imperatorum, et bellis grauibz totam rempublicam liberasset: posse fieri, vt factione quandoque militum Gordiano redderetur imperium, quum recentes in Gordianum irae militum famis caussa vehementes essent, clamantem ante conspectum duci iussit ac spoliari et occidi.”

n) Exemplum consuetudinis nomen ad odium testandum abradendi v. apud Capitolinum in Gordiano tertio c. 31.

o) Iul. Capit. l. c. c. 29. 30.

Ad annum Sel. 566. Chr. 255.

Ruins of Palmyra tab. 25. num. VI. gr. 12. Swinton philos. Transact. Vol. 48. tab. 24. VI. gr. 12. et p. 716.

בולא ורמוס ליוליס אורליס
בר אדונת מרא סלוקוס בר
..... ושילארי שמש ושבר
להון באסטרטגות דו מגר לבולא
..... נרבו ליקרה בירח תשרי
שנת דסו

Graecus inscriptionis textus ita mutilatus est, ut sani nihil inde promi possit. Quare eum omittimus. Nec Palmyrenus, tricus caret, quem hanc ob causam ad verbum ita reddimus. "Senatus populusque Iulio Aurelio, filio Odenathi Maddae, Seleucio filio.... et Seeilario. Eximie ministrarunt sibi. Donum hoc est Senatus.... Sponte obtulerunt honoris causa mense Tisri anni 566. (Seleuc., Chr. 255)," h. e. Senatus populusque (Palmyrenus) ob officia sibi praestita Iulio Aurelio donum (hoc statuae) sponte obtulerunt honoris causa.

Cum historia Palmyrena prorsus interierit, mirum non est, nomen, in hac inscriptione occurrentium, propriorum neminem mentionem facere. Quare nec nos morantur: hanc tamen quaestionem silentio praeterire non licet, utrum מרא lineae secundae ad nomen Odenathi curatius definiendum pertineat, an vero מורא (Iulium Aurelium *celebrat*) efferendum sit. Prior ratio commendatur facilitate, posterior autem paullo impeditior est, ob insequentem eiusdem notionis repetitionem לבולא דו מגר (hoc est donum Senatus): videlicet hoc inprimis statuae dono nominis celebritatem consecutus erat Iulius Aurelius. Nec priori rationi aliquid obstat praeter orthographiam, quandoquidem idem nomen in graecis inscriptionibus obuim Μάδδα scribitur *p*), non autem Μάδδα. Quis au-

p) v. inscriptionem quintam Palmyr. cum scholiis et annotationibus Ed. Bernardi et Th. Smithi p. 3.

tem ignorat orthographiam exoticorum nominum propriorum ad sonum auribus exceptum graecis litterarum ductibus expressorum saepius variare?

Perginus ad verba שמש ושפר (ministrauit et pulcher fuit h.e. eximie ministrauit). Quae quum ad tria nomina propria referenda sint, scribenda quidem fuissent שמש ושפר: verum ר. nota pluralis praeteriti potuit omitti, atque ob spatii angustiam in inscriptionibus saepe omittitur, id quod iam biblia polyglotta Londinensia T.VI. in admonitione ad lectorem de versione Syriaca adnotarunt his verbis: "monendus est lector in personis verborum, in quibus o masculinum plurale vel א femininum siue singulare siue plurale reticetur sine discrimine vel apponi o et א vel omitti solere ab eis, qui syriacos Codices scribunt."

Lacunas temporis iniuria in nominibus propriis historiae incognitis exortas quis expleat? Hinc et nos priorem inscriptionis lacunam non tangimus; posterior autem, ratione rudum graeci textus habita, qui in illo loco μυρίαι (Παλ. μυρίαι reliquias) exhibet, cum omni veri specie expleri potest (תרמור). דרמים: *donum hoc est Senatus populusque Palmyreni*. Hinc etiam in plurali legitur כרבר *sponte obtulerunt*.

Ceterum in linea quarta inscriptionis ex vulgari linguae Syriacae ratione lapidi incidendum fuisset באסטרטוגיא; sed quis neget formam etiam באסטרטוגרת Syris potuisse in usu esse.

Ad annum 563 Seleuc. 252 Chr.

Ruins of Palmyra tab. 25. num. V. gr. 11. Swinton Philos. Transact. Vol. 48. tab. 24. num. V. gr. II. p. 707.

חלקא רנה די ספטמיוס אירן בר
 ארינת סנקלטיקא נהירא ורש
 חדמור די מקום לה אורלים
 פלינוס בר מריא פלינאר די פלחא
 רב לגיונא די בחרא ליקרה בירח
 תשרי די שנת 563

Graecum titulum valde mutilum omittimus. Palmyrenus ita reddendus est: "statua haec est Septimii Airanis filii Odenathi, Senatoris splendidi et primarii Palmyreni, quam ei erexit Aurelius Philinus, filius Marii Philinaris, militis, ducis Bitherensis, honoris causa mense Tisri anni 563. (Sel., Chr. 252)."

Tam Septimius Airanes quam Aurelius Philinus, eorumque maiores sunt historiae prorsus incogniti: חלקא est *statua*, de quo nomine ad inscriptionem anni 554 Sel. 243 Chr. diximus, סנקלטיקא, στανκλήτικος, Palmyrae nomen fuit Senatoris, cui epitheton *splendidi*, כדירא, si ad ordinem referatur, optime conuenit. Obscurius est alterum epitheton רר; quod tamen, si pro ריש scriptum autumes, *primarium* h. e. magna auctoritate valentem Senatorem significare potest.

Statuam hanc erexisse dicitur Aurelius Philinus in memoriam Septimii Airanis, Senatoris Palmyreni: Philinum autem ipsum patrem habuisse celebrem, ducem legionis praesidiariae Bitherensis. Erat Bithera haud procul ab vrbe Hierosolyma, vrbs munitissima q), in qua Bar Chosba, falsus Iudaeorum Messias, contra Hadrianum Imperatorem eum obsidentem, pertinaciter se defendebat. Nec post captam ab Hadriano urbem praesidio carere potuit vrbs munitionibus septa: id, quod hac inscriptione confirmari potest, quae patrem Marii Philini memorat praefectum fuisse legioni Bitherae praesidiariae.

Ad annum Seleuc. 569, Chr. 258.

Ruins of Palmyra tab. 25. num. VII. gr. 13. Swinton Philos. Transact. Vol. 48. tab. 24. num. VII. gr. 13. p. 707.

חלקא רנה די ווליס אורליס
שלמלה בר מלא עברי רב שירחא
די אקומת לה בולא ורמס ליקרה
די אסק שירחא מער מנן יסה
שנת דסט

q) Relandi Palaestina p. 639.

Classis Hist., et Philol. Tom. VI.

Graecum textum valde mutilum omitimus. Palmyrenus haec exhibet: „Haec est statua Iulii Aurelii Schahmalath, filii Malae „Hebraei, ducis societatis peregrinatorum, quam in eius honorem „erexit Senatus populusque, quod adduceret. (talem) coetum. „Gratis solebat itinera facere. Anno 569. (Seleuc., 258 Chr.).”

מלא, *Μάλας*, est nomen viri proprium. Simile occurrit in inscriptione septima Bernardi et Smithii p. 4. שירחא, *شراح* est coetus, caterua hominum iter facientium. מער, *معر*, solitus, consuetus; סכ, *سك* solitus erat. מנן, *منن* gratis. יסה, coll. יס, *يس*, *يس* ambulavit, processit.

Ad annum 574. Seleuc., 263 Chr.

Ruins of Palmyra tab. 25. num. X. gr. 19. *Swinton Philos. Transact. Vol. 48. tab. 25. num. X. gr. 19. p. 695.*

סמטמים ורור קרטסטס אמטרפא
דוקנרא די אקים לוקרה
יוליס אוליס נביבר בר שערורידא
אמטרנא די קלניא לרחמא
שנת 574 בירח פללול

Graecum textum mutilum praetermittimus. Palmyrenus basi statuae inscriptum exhibet: „Septimius Orodes (Vorodes, Horodes) excellentissimus Procurator Ducenarius. (Statuam eius) erexit honoris caussa Iulius Aulis (Aurelius) Nabihar, filius Saaruchidae, dux coloniae, amicitiae testandae caussa, anno 574 (Chr. 263.) mense Apellaeo (Octobre).”

Procurator Ducenarius dicebatur in prouinciis, qui reditus imperatoris curabat et cui ducena sestertia stipendii nomine constituta erant (v. *Salmasium* ad Iulii Capitolini Pertinacem Imperatorem c. 2. T. 1. ed. Lugd. Bat. 1671. p. 533.). Ex quo loco colligi potest, Romanos imperatores, tum temporis ante susceptam ab Odenathō augustam dignitatem, reditus quosdam e regione Palmyrena percepisse.

Septimio igitur Orodi (s. Vorodi), Procuratori Ducenario, qui fortassis fuit Odenathi filius nati maximus, amicitiae caussa (לרחמא) statuum posuit Iulius Aurelius (יורליס scilicet, pro יורלי legendum videtur) dux exercitus (אשראסא enim ex lapsu lapicidae legitur pro אשראסא) colonici h. e. Palmyreni, quandoquidem Palmyra inde ab Hadriani tempore colonia fuit. פללול procul dubio est nomen mensis autumnalis secundi Macedonici, qui Apellaeus dicebatur (v. *Norisii* annus et epochae Syro-Macedonum).

Ad annos Seleuc. 575 - 578. Chr. 263 - 267.

Ruins of Palmyra tab. 25. num. IX. gr. 17. *Swinton* Philos. Transact. Vol. 48. tab. 25. num. IX. gr. 17. p. 694.

ספטמיוס ורוד קרסטוס אשראסא

דקסר ווארגבטא מקים יורליס

... בר פללול בר פללול

Σεπτίμιον Ὀυροῳδην τὸν κράτιστον ἐπίτροπον Σεβάστων
Δουκηνάριον καὶ Ἀργαπέτην Ἰουλίος Ἀυρήλιος Σάλλης Κασ-
σιάνου τοῦ ... ἐναίου ἱππεὺς Ῥωμαίων τὸν φίλον καὶ προστάτην
ἔτους ἡοφ̄ μένει ζανδίκω.

In basi statuæ: "Septimius Orodes (Horodes, Vorodes) ex-
cellentissimus Procurator Caesaris et Argabetes." (Statuam eius)
erexit Iulius Aurelius Salma, filius Cassiani, nepos. . . .

Cum haec epigraphe incideretur, Palmyrae sedem habuit Caesar, cuius Procurator erat Septimius Orodes. Quis hac in re non agnoscat tempus Odenathi, qui Augusti et Imperatoris titulo prae-
fuit Orienti annos aliquot, certe quatuor, nisi quinque (ab an. post
Chr. natum 263 - 267.). Quoties igitur Odenathus post susceptam
augustam dignitatem contra Persas pugnatum iret, Septimio Verode
procuratore vsus videtur, et Argabete. In oculos quidem incurrit,
Argabetis nomine alteram officii ipsi impositi partem contineri; sed
qualem, in obscuro iacet, nisi nulla orthographiae ratione habita, quae
solum sonum auribus perceptum nec etymologiam in exprimendis

vocalibus exoticis saepe sequitur, in locum Ἀρχαβέτης substituas Ἀρχηβάτης r), quo *dux*, qui primus in exercitu incedit, designatur: nec quisquam procuratorem cum dignitate agere potuisset, nisi magna copiarum vi sibi duci commissa.

Erat autem Orodes, Odenathi filius maximus natu, non Zenobia matre sed priore coniuge genitus. Quod autem consors imperii orientalis a patre factus esset, in invidiam nouercae Zenobiae incidit, nec ea inscia a Maeonio, Odenathi consobrino, vna cum patre interfectus est an. Chr. 267. s). Erat igitur procurator Palmyrae, antequam in imperii consortium a patre reciperetur.

Ad annos Seleuc. 575 - 578. Chr. 264 - 267.

Ruins of Palmyra tab. 25. num. VIII. gr. 16. Swinton Philos. Transact. Vol. 48. tab. 25. num. VIII. gr. 16. p. 694.

ספסמיוס ורר קרסטוס משרפא
דקסרן ומגבטא מקום יוליס
מורריוס ספסמיוס ירן דפקס

Graece: Σεπτ. Ουορώδην τὸν κράτιστον ἐπίτροπον
Σεβάστου Δουκηνάριον καὶ Ἀρχαπέτην Ἰούλιος Ἀυρήλιος

r) Ad formas Ἀρχηγέτης *dux* et στρατοβάτης *miles*. Possis tamen etiam Αρχιβάτης diuinare, vel Ἀρχιβέτης. Nam in vocalibus saepe variatur. Sic scribitur Ὀδανάτος, Ὀδονάτης, Ὀδενάθος, Ὀδάλναθος et Ὀδηνάθος.

s) *Trebellius Pollio* de Odenatho XIV. Nisi Odenathus princeps Palmyrenorum capto Valeriano, fessis Rom. Reip. viribus sumsisset imperium, in Oriente res perditae essent. Quare assumpto nomine primum regali cum vxore Zenobia et filio maiore, cui erat nomen Herodes, minoribus Herenniano et Timolao, collecto exercitu contra Persas profectus est: cet. — Idem de Maeonio XVI. Dicitur autem primum cum Zenobia consensisse, quae ferre non poterat, vt privignus eius Herodes priore loco quam filii eius Herennianus et Timolaus principes dicerentur.

Σεπτίμιος Ιάδης ἱππικὸς Σεπτιμίου Ἀλεξάνδρου τοῦ
 Ἡρώδου ἀπὸ στρατιῶν τὸν Φίλον καὶ προστάτην τειμῆς (τιμῆς)
 ἔνεκεν ἔτους ἡοφ̄ μῆνι ζανδίκῳ.

In basi statuæ: „Septimius Orodes (Horodes, Vorodes) ex-
 „cellentissimus Procurator Caesaris et Argabetes. (Statuam eius)
 „erexit Iulius Aurelius Septimius Jada Hippicus, (sive artis eque-
 „stris peritus sive equestris ordinis).”

v. quæ ad monumentum antecedens monita sunt.

Sine anni nota.

Recherches curieuses d'Antiquité par Mr. *Spon.* cum figuris p. 69.
 sine figuris et litteris quidem male formatis, attamen ad primæ li-
 neæ lectionem definiendam non negligendis, in *Relandi* Palaestina
 ad p. 526. num. 2. legit tabulam *Barthelemy* dans les réflexions sur
 l'Alphabet et sur la langue, dont on se servoit autrefois à Palmy-
 re (Paris 1754. 4.) tab. 3. coll. *Swinton* in *Philos. Transact.* Vol. 48.
 tab. 30. num. 3. p. 753. *Georgii* de inscriptionibus Palmyrenis epi-
 stola p. 107. In villa Bosia Romæ exstat hoc monumentum:

עלתא דה למלכבל אלה תרמר
 קרב טברס כלוריס כלביא
 ותרמריא לאלהיהן שלם

“Aram hanc Malachbelo, Deo Palmyrae, obtulit Tiberius
 „Claudius. Calabenses et Palmyreni Deo suo (votum) soluerunt.”

Calabenses, Calabae prope Edessam, vt videtur, nati t), et
 Palmyreni, Deo Palmyreno, h. e. Regi Soli (Malachbelo) aram vo-
 verant, si ex bello vel victores, vel in vniuersum sospites ac salui
 redierint. Iis igitur voti damnatis dux eorum, Tiberius Claudius,

t) Hanc nimirum Calabam vicinia commendare videtur. De ea consule
d'Anville l'Euphrate et Tigre p. 14.

eorum nomine, exstructa ara, votum soluit. Hanc ex inscriptionis argumento arae causam fuisse suspicamur.

Exhibet autem ara anaglyphum marmoreum in quatuor partes diuisum. In extrema cernitur caput velo cinctum, ex quo coniciamus, sacerdotem illo prodi; qua tamen interpretatione posita falceis e regione eius proiectae sensum non assequimur. Secunda pars, inscriptione latina insignita, exhibet protomen, aquilae impositam, cum capite radiato ei pectore chlamyde regia inuoluto. In tertia, cui subest Palmyrena inscriptio, eminet figura mascula, curru vecta, cui quatuor gryphes quadrupedes, rostro praediti alisque aquilae et corpore lupi, iuncti sunt; a cuius tergo ei imminet Victoria, coronam capiti eius impositura, Solis *inuieti* signum. Vltimam partem occupat laurus, Soli sacra.

Num hoc monumentum Romam Palmyra allatum sit, ignoramus quidem; verum non dubitamus aram ipsam Soli, omnium siderum rectori (Malachbelo) communi militum voto nuncupatam fuisse, nec potuisse, quam Palmyrae, commodiorem locum inuenire, cuius templum Soli sacrum per totum Orientem atque Occidentem celeberrimum fuerit. Ceterum lectionem Palmyrenam nusquam sollicitamus. דא enim pro דא scribi potuit ex Palmyrenorum, litteras gutturales inter se permutantium, et לאלהי pro שלם, לאלהי ex Syrorum, ו in tertia praeteriti pluralis numeri non efferentium, et לאלהיהן pro לאלהיהן ex lapicidarum litteras seruiles ob defectum spatii saepe omittentium, consuetudine.

Sine anni nota.

Ruins of Palmyra tab. 25. num. XI. *Swinton* Philos. Transact. Vol. 48. tab. 25. num. XI. p. 705.

בלמיחל בר מוגיאתח

מעז בר והבלת

Balmichal Bar Mogiathath

Mazo Bar Vahbalath.

Ruins of Palmyra tab. 25. num. XII. *Swinton* l. c. Vol. 48. tab. 25.
num. XII. p. 705.

אמטחא בר תבלעקב בר נשא

אתחאלהסל בר והבלת

Amtacha Bar Tebelakab Bar Nasa

Aththalehsal Bar Vahbalath.

His nominibus propriis illustrandis nihil ex historia suppetit, quanquam nomen רהבלת hic ibi in scriptoribus antiquis occurrat. Quartus adeo Odenathi filius Vopisco in Aureliano Balbat, etiam Uhalabat et in numis Vaballath dicebatur. v. *Erasmi Frölich* de familia Vaballathi, numis illustrata. Vindob. 1762. 4.

Praeter hac marmora, titulis Palmyrenis inscripta, quantum equidem noui, nulla supersunt: adeoque nullum ex gloriosissima ciuitatis periodo, qua sub Odenathi et Zenobiae imperio per decem circiter annos totius Orientis domina fuerat. Vrbs quidem ipsa vna cum monimentis publicis integra seruata erat, cum Zenobia caperetur ab Aureliano; postea autem rebellis ab eodem euersa est, qua occasione in monimenta, ab Augustis Palmyrenis profecta, data opera saeuitum fuisse videtur, vt vna cum potestatis suae, ad quam denuo adspirauerant, documentis eius etiam memoria deleteretur. Solis quidem templum ex superstitione instaurari iussit Aurelianus, de eo, vt ex epistola eius ad Ceionium Bassum data apparet, sibi gratulatus, quod pristinae dignitatis restituendae nulla spes supersit, paucis et exilibus rudерum Palmyrenorum incolis u).

u) *Flavii Vopisci* Aurelianus c. 31. "Rarum est, vt Syri fidem seruent, imo difficile. Nam Palmyreni, qui iam victi atque contusi fuerant, Aureliano rebus Europiensibus occupato, non mediocriter rebellarunt. Sandarionem enim, quem in praesidio illic Aurelianus posuerat, cum sexcentis sagittariis occiderunt, Achilleo cuidam parenti Zenobiae parantes imperium. Verum adeo Aurelianus, vt erat paratus ex Europa reuertit: atque urbem, quia ita merebatur, euer-

tit. Crudelitas denique Aureliani, vel (vt quidam dicunt) seueritas, eatenus extitit, vt epistola eius feratur, confessionem immanissimi furoris ostentans, cuius hoc exemplum est." "Aurelianus Augustus „Ceionio Basso. Non oportet vltcrius progredi militum gladios; „iam satis Palmyrenorum caesum atque concisum est. Mulieribus „non pepercimus, infantes occidimus, senes ingulauimus, rusticos „interemimus: cui terras, cui vrbem deinceps relinquemus? Par- „cendum est iis, qui remanserunt. Credimus enim tam paucos „tam multorum suppliciis esse correctos. Templum sane Solis, „quod apud Palmyram aquilifer legionis tertiae cum vexilliferis et „draconario et cornicinibus atque liticinibus diripuerunt, ad eam „formam volo quae fuit, reddi. Habes trecentas auri libras e Ze- „nobiae capsulis: habes argenti mille octoginta pondo. De Palmy- „renorum bonis habes gemmas regias. Ex his omnibus fac coho- „nestari templum: mihi et diis immortalibus gratissimum feceris. „Ego ad Senatum scribam, petens vt mittat pontificem qui dedi- „cet templum."
